

Psalm 84: “'n Dag in U voorhowe ...(?)”¹

Willem S. Prinsloo
Departement Ou Testament
Fakulteit Teologie (Ned. Geref. Kerk)
Universiteit van Pretoria
PRETORIA

Abstract

Psalm 84: "A day in your courts ...(?)"

This article focuses on the most important problems posed by Psalm 84. An attempt is made to solve some of these problems by applying a text-immanent approach. The analysis indicates that although the psalm does not have a symmetrical or regular structure, it does show a definite cohesion and can be divided into a few stanzas, namely verses 2-3, 4, 5-8, 9-11, and 12-13. To be in the presence of the Yahweh, is the psalm's central theme. The chief function is to express the psalmist's longing for the temple and the presence of the lord. However, a text-immanent reading does not resolve the questions as regards the psalm's historical or cultic Sitz.

1. Inleidend

Hoewel Psalm 84² een van die bekendste en geliefdste psalms is, is daar tog 'n aantal interpretasieprobleme wat die kommunikasieproses versteur. Eerstens is daar 'n aantal tekskritiese probleme wat verspreid deur die psalm voorkom en wat ernstige probleme skep³. 'n Hele paar gedeeltes word ook deur sommige eksegete as redaksionele invoegings of byvoegings bestempel⁴.

¹ Hiermee word erkenning verleen aan die Sentrum vir Wetenskapsontwikkeling vir 'n *ad hoc*-toekenning.

² Hierdie artikel oor Psalm 84 word opgedra aan prof J L. Helberg, wat deur sy publikasies (vgl. byvoorbeeld Helberg, 1981; Helberg, 1993) aangedui het dat hy die psalms op die hart dra

³ Vergelyk die volledige bespreking by die tersaaklike verse.

⁴ Baumann (1950:134-136), byvoorbeeld, beskou die laaste stige van 7 as 'n glos. Die uitdrukking אֵלֶּיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ ("by u altare", 4b) word deur Herkenne beskou (1936:285) as 'n latere invoeging, wat weggelaat kan word. Vers 10 word ook as

Psalm 84: " 'n Dag in U voorhowe ...(?)"

לְמַנְצַח עַל־הַגִּיתִית לְבְנֵי־קִרְחָה מִזְמוֹר:	1
מִה־יְדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יְהוָה צְבָאוֹת:	2
נִכְסְפָה וְגַם־כִּלְתָּהּ נַפְשִׁי לַחֲצוֹת יְהוָה	3a
לְבִי וּבִשְׂרֵי יִרְנְנוּ אֵל אֱלֹהֵי:	3b
גַּם־צִפּוֹר מִצָּאָה בֵּית וּדְרוֹר קָן לָהּ	4a
אֲשֶׁר־שָׁתָה אֶפְרַחֶיהָ אֶת־מִזְבַּח־תֶּיךָ	4b
יְהוָה צְבָאוֹת מִלְּפִי וְאֵלֵהֶי:	4c
אֲשֶׁר־יֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יִהְלִלוּךָ סֵלָה:	5
אֲשֶׁר־יְאֹדָם עֲזוֹלוּ בְּךָ מְסֻלוֹת בְּלִבָּבָם:	6
עֲבְרֵי בְעֵמֶק הַבְּכָא מֵעֵין יְשִׁיתוּהוּ	7a
גַּם־בְּרִכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה:	7b
יִלְכוּ מִחִיל אֶל־חִיל יִרְאֶה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן:	8
יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת שְׁמַעָה תִּפְלְתִי הֲאִי־יָנָה	9
[אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה:	
מִגְנְנוּ רְאֵה אֱלֹהִים וְהִבֵּט פָּנָי מִשִּׁיחֶךָ:	10
כִּי טוֹב־יוֹם בְּחִצְרֶיךָ מֵאֲלֶף בְּחֻרְתֵי	11a
הַסְּתוּפָף בְּבֵית אֱלֹהֵי מְדוּר בְּאֶה־לִי־רֹשֶׁע:	11b
כִּי שֶׁשׁ וּמִגֵּן יְהוָה אֱלֹהִים חָן וְכֹבֵד	12a
יִתֵּן יְהוָה לֹא יִמְנַע־טוֹב לְהִלְכִים בְּתַמִּים:	12b
יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר־יְאֹדָם בְּטֵה בְּךָ:	13

Oor die *Gattung* van die psalm is daar ook onsekerheid⁵. Gunkel (1986:368; vgl. ook Gunkel & Begrich, 1933:48-49, 80-81), byvoorbeeld, sê dat die psalm sekere eienskappe van 'n himne⁶ vertoon, maar tipeer dit tog uiteindelik as 'n Sionslied⁷

⁵ 'n latere byvoeging beskou omdat dit nóg na vore nóg na agter aansluiting vind (vgl. Wanke, 1966:17). Gunkel (1986:369-370) verplaas, om die waarheid te sê, sowel 9 as 10 na die einde van die psalm toe omdat dit volgens hom 'n latere byvoeging is.

⁶ Sperling (1991:71-72; 123; 142) gee 'n oorsig van die belangrikste psalmkommentatore se pogings om die *Gattung* van die psalm te bepaal.

⁷ Gunkel (1986:368) noem veral die manier waarop Jahwe in 12 beskryf word asook die seenspreuke oor die vromes (vgl. 5, 6, 13) as tipiese kenmerke van 'n himne. Mowinckel (1962:88) reken die psalm ook tot die himnes, maar wel tot die himnes waarin Jahwe op 'n indirekte wyse geloof word.

aangesien, volgens hom, die verheerliking van die heiligdom 'n sentrale plek in die psalm inneem.

Daar is ook geen eenstemmigheid oor die historiese of kultiese *Sitz im Leben* van die psalm nie. Daar is byvoorbeeld eksegete wat van mening is dat ons hier met 'n pelgrimslied te doen het⁸. Dan is daar egter diegene wat meen dat hier nie van 'n pelgrimslied sprake is nie, maar dat hier van ballinge gepraat word wat verlang dat die tempel herstel moet word (vgl. byvoorbeeld Kissane, 1954:66)⁹. Die keuse wat 'n eksegeet vir 'n spesifieke *Sitz* maak, het 'n beslissende invloed op die manier waarop die psalm geïnterpreteer word. Dié keuse word gewoonlik bepaal deur die eksegeet se voorafgingenome standpunt oor die psalms in die algemeen. 'n Voorbeeld hiervan is Goulder (1982:38-50) wie se algemene kultiese interpretasie van die psalms hom daartoe lei om te beweer dat Psalm 84 oorspronklik 'n pelgrimspsalms vir die heiligdom in Dan in die Noordryk gedurende die tiende tot negende eeu v.C.¹⁰ was.

Hierdie oorsig illustreer dat daar geen sekerheid bestaan oor die historiese of kultiese konteks van Psalm 84 nie en dat 'n mens versigtig daarvoor moet wees om 'n voorafgefabriseerde konteks op die psalm af te forseer wat die eksegete van die psalm in 'n bepaalde rigting sou kon dwing.

Oor die betekenis, funksie en herkoms van die opskrif van die psalm is daar ook nie duidelikheid nie. Dit geld van sowel *עַל-הַגְּבִיחַ*¹¹ as *לְבָנֵי קֶרֶחַ* ("vir die seuns van Korag/vir die Koragiete")¹².

7 Vergelyk Deissler (1979:326) wat ook dié standpunt huldig

8 Vergelyk byvoorbeeld Day (1990:61). Vir 'n oorsig oor die aanhangers van die standpunt, vergelyk verder die bespreking by vers 6.

9 Herkenne (1936:284) is ook een van diegene wat ontken dat ons hier met 'n pelgrimslied te doen het. Hy sê dat dit eerder gaan oor die heimwee van 'n Leviet na die tempel

10 Goulder (1982:50) motiveer dié rekonstruksie van die *Sitz* van Psalm 84 soos volg: "The Danite location accounts for the geographical details which had been so long surds: ... the Balsam tree valley, the springs and the early rain ... The combination of personal elements ... is resolved if the speaker is a Keeper of the Threshold, a member of the Danite hierarchy, who has led king and people to his shrine for the festival."

11 Dié opskrif kom benewens by Psalm 84 ook by Psalm 8:1 en 81:1 voor en die betekenis daarvan is totaal onseker. 'n Paar van die belangrikste raaiskote (vgl. die kommentare *ad loc*) oor die betekenis daarvan is: (i) Dié opskrif word in verband gebring met een of ander musiekinstrument of wysie. (ii) Dit word met die Filistynse stad Gat in verband gebring. (iii) Dit word vertaal met "by die parskuipe" en word dan beskou as 'n lied wat tydens die druiwe-oes gesing is.

Die opbou of struktuur van Psalm 84 is ook 'n saak waaroor navorsers verskil. Aan die een kant is daar diegene wat sê dat die psalm 'n reëlmatige strofiese opbou het (bv. Oosterley, 1939:378). Alden is selfs van mening dat die psalm 'n simmetriese opbou vertoon¹³. Aan die ander kant is daar egter diegene wat 'n doelbewuste opbou en duidelike indeling ontken (vgl. Van der Ploeg, 1974:68). Kissane (1954:66) sê selfs van die psalm: "The poem as it stands is irregular in structure". Hy probeer selfs om deur 'n omruiling van die verse wel kohesie in die psalm te bewerk.

In hierdie artikel word Psalm 84 op 'n teksimmanente manier gelees. Dié manier van lees sou op sommige van die bogenoemde probleme lig kon werp. Sommige van die probleme kan egter nie deur so 'n teksimmanente benadering opgelos word nie en sou selfs irrelevant vir so 'n benadering wees.

2. 'n Analise van Psalm 84

Voordat die onderlinge verhouding van die individuele stiges onder oë geneem word, eers 'n algemene opmerking oor 'n paar dinge wat 'n mens dadelik in die oog spring by 'n noukeurige deurlees van die psalm.

♦ "Die Here van die leërskaare"

Die opvallendste saak is die uitdrukking **יְהוָה צְבָאוֹת** ("Die Here van die leërskaare") wat nie minder as vier keer in die psalm voorkom nie (2, 4c, 9 en 13; in 9 kom dit in die vorm **יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת** voor). Dat bogenoemde uitdrukking 'n belangrike tema is, kom verder daarin tot uiting dat die psalm sowel deur dié uitdrukking ingelei (2) as afgesluit (13) word. Dié frase vorm dus 'n *inclusio*. Hoewel daar groot onsekerheid oor die presiese betekenis van die uitdrukking

¹² Benewens Psalm 84 is Psalms 42-49, 85, 87 en 88 ook bekend as Koragpsalms. Dié psalms weerspieël 'n groot verskeidenheid wat *Gattung* en inhoud betref. Oor die vraag na die oorspronklike *Sitz im Leben* en datering van die psalms is daar ook geen klarigheid nie. Daar is ook geen sekerheid oor die vraag waarom die spesifieke opskrif juis bokant dié psalms geplaas is nie. Vir 'n verdere bespreking van die Koragpsalms, vergelyk Buss (1963:382-392).

¹³ Alden (1976:198) beskryf dié simmetrie soos volg:
"1-4 A Praise of God's house
5-8 B Blessedness of trusting
9-12 A Praise of God's house"

Alden is egter geneig om in talle psalms een of ander simmetriese struktuur terug te vind en sy benadering kan as strukturalisties beskryf word. Tate (1990:357) bespeur ook 'n oor-koppelende chiasiese (abba) struktuur in die psalm.

יְהוָה יִצְבְּאוֹת heers en daar talle voorstelle vir die verklaring daarvoor gemaak word, kan daar met redelike sekerheid twee dinge van die uitdrukking gesê word¹⁴:

- * Die naam het veral in die Jerusalemse kultus as epiteton vir Jahwe gefunksioneer.
- * In die uitdrukking יְהוָה יִצְבְּאוֹת kom die almag van Jahwe – sy heerskappy oor alle magte in die hemel en op die aarde – tot uiting. Hierdie twee sake kom ook, soos duidelik uit die verdere bespreking sal blyk, in Psalm 84 na vore.

Bo en behalwe die uitdrukking יְהוָה יִצְבְּאוֹת kom die Godsnaam – hetsy in die vorm יְהוָה of אֱלֹהֵי, of 'n kombinasie van die twee name – opvallend baie in die psalm voor (3a, "Here"; 3b, "God van die lewe"; 4c, "my God"; 8, "God"; 9, "God van Jakob"; 10, "God"; 11b, "my God"; 12a, "Here", "God"; 12b, "Here"). Hoewel dit van baie ander psalms ook gesê kan word, geld dit soveel te meer van Psalm 84 dat deur die frekwentatiewe voorkoms van die Godsdname al die klem op Jahwe val, sodat ons met reg van 'n teosentriese psalm kan praat.

Deur fyn te let op die ander woordherhalings, tree sommige van die belangrikste temas van die psalm ook na vore. Een van die opvallendste sake in dié verband is die klem wat daar gelê word op die "huis", die tempel (בַּיִת) van die Here (cf 4a, 5, 11b). Dit kom verder ook tot uiting deurdat daar van "u woning" (מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ, 2) en van die Here se "voorhawe" (vgl. 3, 11) en van sy "altare" (4b) gepraat word. Die uitdrukking אֲשֶׁרִי אָדָם ("Gelukkig is die mens ...") blyk ook 'n sleutelbegrip te wees, want dit word op twee plekke in die psalm herhaal (vgl. 6, 13) en dit word ook in dieselfde asem genoem as die teenwoordigheid by die huis van die Here. Boonop kom die uitdrukking "gelukkig is diegene wat woon ..." (אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי, 5) ook voor.

Daar is ook nog 'n paar ander woordherhalings. Hierop word daar by die bespreking van die individuele stiges teruggekom. Bogenoemde woord- en fraseherhalings is egter die opvallendste en gee reeds 'n aanduiding van die belangrikste temas in die psalm.

Die psalm begin met 'n uitroep waarin die klem onmiddellik op die tempel van die Here val: "Hoe lieflik is u woning ...". Die heerlikheid van die tempel word nog

¹⁴ Vir 'n literatuurlys, 'n volledige uiteensetting van die voorkoms van die uitdrukking in die Ou Testament en 'n bespreking van die moontlike betekenisakkerings daarvan, kyk Zobel (1989 871-892)

meer beklemtoon deur die emfatiese meervoudsvorme, naamlik **יְרִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתַי**. Die klankspel met die וֹת-klanke in 2 word nog meer verhoog deurdat die stige ook eindig op **צַבְאוֹת**. 3a sluit nou by 2 aan deurdat daar ook van die huis van die Here in die meervoudsvorm gepraat word (**בְּצִירוֹת**, "woning"). 3a en 3b lê egter nog nader aan mekaar deurdat die **נַפְשִׁי** ("my wese") in 3a opgevolg word met **לְבַי** ("my hart") en **בְּשָׂרִי** ("my vlees") in 3b. Deur hierdie drie woorde word 'n noue band tussen 3a en 3b bewerkstellig en wil die digter sê dat hy as totale mens (Kalt, 1937:311), met sy hele wese, na die huis van die Here hunker. Dié innige verlange word in 3a sterk beklemtoon deur dit met twee opeenvolgende werkwoorde te beskryf: **נִכְסַפָּה** ("verlang") en **כָּלְתָהּ** ("smag"). Die "hart" en "vlees" word beklemtoon deur die vooropgesette posisie daarvan in die sinskonstruksie. 3b voer 3a na 'n hoogtepunt toe, want dit gaan in 3b nie net meer – soos by 3a – om 'n smagting na die huis van die Here nie, maar daar is 'n gerigtheid op die lewende God self (**אֵל אֱלֹהֵי חַיִּים**).

♦ 'n Tuiste by die tempel – 4a en 4b

3b sluit 'n strofe af en by 4a begin daar 'n nuwe strofe, want hier word nou nie meer van die digter gepraat nie, maar van 'n **צִפּוֹר**. Hoewel hierdie woord meestal met "mossie" vertaal word, is dit waarskynlik beter om dit te sien as die algemene of generiese term vir 'n klein voëltjie (vgl. byvoorbeeld Briggs & Briggs, 1925: 226; Kirkpatrick, 1903:506). Hierdie algemene term word nader gepesiseer deurdat daar nou gepraat word van die **דְּרוֹר** ("swaeltjie") wat 'n tuiste by die Here vind. Die vraag is of dié deel oor die voëltjies metafories of selfs allegories geïnterpreteer moet word. Dit lyk op grond van die konteks of ons hier met werklike voëls te doen het. Dit is ook nie 'n vergelyking in die streng sin van die woord nie. Dit is meer sinvol om soos wat König (1927:302) dit noem, van 'n "veranschaulichende Parallele" te praat. Die digter probeer 'n parallel trek tussen sy eie smagting na die huis van die Here en die feit dat die voëltjies reeds 'n tuiste by die tempel gevind het. Die digter is waarskynlik bewus daarvan dat die voëltjies fisies in die tempel nesmaak. Daarom begin 4a met **גַּם** ("ook") – dieselfde partikel word by 3 aangetref – en daar is ook doelbewuste parallelle tussen 4a/4b en die vorige strofe. Net soos by die vorige strofe word hier in 4a/4b ook twee werkwoorde in die derdepersoon vroulik perfektumvorm aangetref **מִצְאָהּ** ("sy het gevind") en **שָׁתָהּ** ("sy het geplaas"). Daar is egter 'n progressie tussen die vorige strofe en hierdie gedeelte, want terwyl die digter (nog?) smag na die huis van die Here (vgl. 2 en 3) het die voëltjies reeds 'n tuiste daar gevind (vgl. 4a). Briggs en Briggs (1925:226) stel dit soos volg: "The little birds have the free and habitual access to the sacred precincts that the singer so greatly desires". Nog 'n ooreenkoms tussen 4 en die voorafgaande deel (vgl. 2 en 3) is

dat die klankspel met die ת-klanke, waarvan daar reeds melding gemaak is, hier gekontinueer word (אֶפְרָיִם, "haar kleintjies"; מִזְבֵּחַ אֲלֹתֶיךָ, "u altare").

Uit die voorafgaande argumente het reeds duidelik geblyk dat daar 'n noue band tussen 4a en 4b is: Dat 4a en 4b dieselfde subjek (die voëltjie) het, blyk uit die derdepersoon vroulik werkwoordsvorme wat by albei stiges voorkom. Die אָשֶׁר waarmee 4b ingelei word en wat hier die funksie van 'n lokaliteitsaanduiding het ("waar"), bind die stige nog sterker aan die voorafgaande 4a. Die derdepersoon vroulik suffiks ("haar kleintjies") van 4b verwys ook terug na 4a. Die hemistiges van 4a is parallel opgebou:

Die voëltjie vind 'n huis
en die swaeltjie 'n nes vir haarself

Hier in 4a kom ook 'n ellips voor deurdat die werkwoord מְצֵאָה ("sy het gevind"), wat in die eerste deel van die stige voorkom, by die tweede deel veronderstel word. Wat 4b betref, is daar 'n opvallende alliterasie te bespeur tussen אֶפְרָיִם ("haar kleintjies") en אֲתֵמְזִבְחֶיךָ ("by u altare"). Dit is juis laasgenoemde uitdrukking wat baie interpretasieprobleme skep. Die probleem is dat sommige eksegete aanvoer dat altare nie plekke is waar voëltjies sou nesmaak nie (vgl. byvoorbeeld Briggs & Briggs, 1925:226; Buttenwieser, 1938:774-775) en samehangend hiermee dat die woord בַּיִת ("huis") in 4a nie op 'n voëlnessie van toepassing gemaak kan word nie. Om die probleem die hoof te bied word daar 'n verskeidenheid voorstelle gemaak:

- * Eerstens is daar die opvatting dat "altare" nie eng opgevat moet word nie, maar dat dit ruim verstaan moet word as aanduiding van die hele tempel (vgl. byvoorbeeld Ridderbos, 1958:340; Van der Ploeg, 1974:69) of dat אֲתֵמְזִבְחֶיךָ 'n bietjie ruimer vertaal moet word met "naby" (vgl. Tate, 1990:353).
- * 'n Volgende poging is om אֲתֵמְזִבְחֶיךָ nie met "by" te vertaal nie, maar met "naamlik", dit wil sê 'n akkusatief en as 'n nadere omskrywing van "nes" en "huis" (vgl. bv. Valeton, 1913:70; Kittel, 1922:279; König, 1927:301). Verwant aan laasgenoemde poging is om אֲתֵמְזִבְחֶיךָ met "selfs" te vertaal (Scroggie, 1978:203).
- * Nog 'n standpunt is dat dit hier oor die verwoeste tempel gedurende die ballingskap gaan en dat hier gepraat word van die voëls wat daarin nesmaak (Kissane, 1954:66-69).
- * Deur die uitdrukking allegories (vgl. König, 1927:302 vir voorbeelde van voorstanders van dié interpretasie) te verstaan en dit te interpreteer as 'n verwysing na die pelgrims wat na die tempel toe kom, word die probleem volgens sommige eksegete ook opgelos.

- * Vervolgens is daar 'n standpunt dat hierdie uitdrukking nie deel van 4a is nie, maar dat dit verskuif moet word na 4c toe om saam gelees te word met "Here van die leërskaare, my Koning en my God". Dié standpunt doen vanselfsprekend afstand van die realistiese interpretasie en kies vir 'n metaforiese uitleg (vgl. Buttenwieser, 1938:774-776). Nog 'n poging tot verskuiwing is om die uitdrukking na die einde van 5 toe te verplaas soos wat Dahood (1986:280) dit doen en om te vertaal: "and near your altars sing your praise".

4b kan nie los van die voorafgaande 4a en die daaropvolgende 4c geïnterpreteer word nie. Soos by 4a word daar by 4b 'n parallel getrek tussen die mossie wat (letterlik) 'n tuiste vind by die huis van die Here en die bidder wat daarna smag. 4b loop spontaan in 4c oor waar die digter vir Jahwe direk op himniese wyse as "my koning en my God" aanspreek. 4a, 4b en 4c vorm saam 'n strofe. Die interpretasieprobleme het hoofsaaklik ontstaan omdat eksegete 'n te gedetailleerde of realistiese historiese of kultiese situasie wou rekonstrueer. Die probleme word egter opgelos indien 4a-c gesien word as 'n stylfiguur waarin die digter sy verlangete na die huis van die Here uitdruk deur die voeltyes wat by die tempel nesmaak as parallel te gebruik.

Die meeste eksegete begin 'n nuwe strofe by 6 (bv. Baumann, 1950:132; Tate, 1990:357). Dié verdeling is begryplik aangesien die versoeking bestaan om 5 op grond van die בֵּיתָךְ ("U huis") na bo toe te koppel (vgl. 4 waar daar ook van "huis" gepraat word) en dus die strofe by 6 te laat begin. Bowendien kom die woord סֶלָה ("Selah") aan die einde van 5 voor en dit maak die versoeking nog groter om die strofe daar te laat eindig (vgl. Oesterley, 1939:378)¹⁵. Ander deurslaggewende argumente dui egter daarop dat die strofe by 5 begin. Die belangrikste argument wat 5 met 6 verbind is die anafoor: 5 begin met die uitdrukking אֲשֶׁרִי יוֹשֵׁבִי ("gelukkig is diegene wat woon ...") en 6 met אֲשֶׁרִי אָדָם ("gelukkig is die mens ..."). Die tweedepersoon enkelvoudssuffiks – wat na Jahwe verwys – lê ook 'n sterk band tussen 5 en 6. Dit word die duidelikste geïllustreer in בֵּיתָךְ ("u huis", 5) en בְּךָ ("by U", 6). 5 en 6 lê ook inhoudelik naby mekaar omdat dit by albei dié stiges handel oor die "geluk" wat daar in die teenwoordigheid van Jahwe te vinde is. Nog 'n aanduiding dat 5 eerder met die daaropvolgende as die voorafgaande verse verbind moet word, is dat daar by 7 – soos by 5 – 'n partisipium in *constructus*-vorm voorkom (עֹבְרִי, "diegene wat deur ... trek").

¹⁵ סֶלָה by 9 dui ook nie die einde van 'n strofe aan nie. Vir 'n volledige bespreking van die voorkoms van סֶלָה, vergelyk Snaith (1952:43-56).

♦ Die uitdrukking מְסֻלוֹת בְּלִבָּבָם

Die uitdrukking מְסֻלוֹת בְּלִבָּבָם (letterlik: "gebaande weë in hulle harte") in die tweede hemistige van 6 is ook 'n *crux interpretum*. Talle oplossings word vir dié probleem voorgestel:

- * Die eenvoudigste manier om dit te verstaan, is om te sê dat hier gepraat word van die pelgrims wat op pad is na Jerusalem toe. Hierdie interpretasie beteken egter dat 'n *Sitz im Leben* op die psalm afgeforseer word. So 'n pelgrimsinterpretasie is waarskynlik ook gebaseer op 7, maar dié vers bied self soveel interpretasieprobleme (vgl. bespreking *ad loc.*) dat 'n mens dit nie kan waag om die totale interpretasie van die psalm daardeur te laat bepaal nie.
- * Mowinckel (1962:170-171) gee, soos wat van hom verwag sou kon word, 'n kultiese interpretasie aan die uitdrukking en sien dit as 'n *via sacra*, as die "processional road" waarlangs die kultusgangers loop om die troonbestygingsfees van Jahwe te vier. Ook die interpretasie van Mowinckel is gebaseer op 'n hipoteties gerekonstrueerde kultiese *Sitz*, wat nie net op hierdie psalm nie, maar op talle ander psalms afgeforseer word.
- * Daar is ook 'n voorstel om in plaas van מְסֻלוֹת hier מַעְלוֹת ("optogte", d.w.s. "pelgrimstogte") te lees. Dié voorstel is deur die LXX (αυθουσεις) beïnvloed en sien die psalm ook as 'n pelgrimslied (vgl. Duhm, 1899:213; Gunkel, 1986:371; Schmidt, 1934:159; Oesterley, 1939:379; Wanke, 1966:16,17; Deissler, 1979:325).
- * 'n Volgende moontlikheid is om מְסֻלוֹת van מָסַל ("ophef", "prys") af te lei en om dit dan te vertaal met "loftuitinge". Dit sou 6 dan ook goed laat aansluit by 5 יְהַלְלוּהוּ, "hulle prys U"; vgl. Anderson, 1981:604).
- * Kraus (1966:582; vgl. ook BHS; Kissane, 1954:67) is van mening dat daar ten opsigte van die eerste medeklinker 'n skryffout begaan is en dat ons eerder die meervoud van כִּסְלָה ("vertroue") moet lees.
- * Robinson (1974:378) stel 'n verandering van die teks voor sodat dit lees בְּבִמְיוֹם לִוְט בְּלִבָּבָם en vertaal die hele versreël soos volg: "Happy are those whose strength is stored in the secret place of their hearts".

Hierdie uiteensetting illustreer die onduidelikheid wat daar bestaan oor die vers. Indien daar egter 'n keuse gemaak moet word, sou die vierde moontlikheid wat hierbo genoem is die beste by sowel die onmiddellike konteks (vgl. 5) as by die psalm in sy geheel inpas: 6 gee 'n beskrywing van die mense (מְסֻלוֹת word hier kollektief gebruik) wat "gelukkig" is en dan word daar twee dinge van hulle gesê, naamlik dat hulle hulle sterkte "by U" – dit wil sê by Jahwe – vind en dat hulle

lofsange in hulle harte het. 6 is in dié opsig dus parallel met 5 waar dieselfde elemente aangetref word.

♦ **Die interpretasie van הַבְּכָאִ**

7a skep ook ernstige interpretasieprobleme. Hier gaan dit veral oor die interpretasie van die woord הַבְּכָאִ:

- * Die eerste moontlikheid is om die woord as 'n pleknaam te beskou, dit te vertaal met *Baka*-dal (vgl. Scroggie, 1978:203; Deissler, 1979:325; Tate, 1990:353) en dit te verstaan as 'n woeste, waterlose dal. Sommige eksegete vertaal dit selfs met *Dorre*-dal (König, 1927:303; Kissane, 1954:67)¹⁶.
- * Nog 'n moontlikheid is om die woord na aanleiding van 2 Samuel 5:22-25 te vertaal met "dal van balsembosse" aangesien laasgenoemde teksgedeelte so 'n dal in die nabyheid van Jerusalem sou suggereer (Oesterley, 1939:379-380)¹⁷.
- * 'n Populêre interpretasiemoontlikheid, wat veral deur die LXX en die Vulgaat beïnvloed is, is om die woord met "Tranedal" te vertaal en om dit in verband te bring met die werkwoord בָּכָה ("ween", vgl. byvoorbeeld Kittel, 1922:279; Briggs & Briggs, 1925:229; Buitenwieser, 1938:774).
- * Dahood (1986:281) gaan 'n totaal ander rigting op deur die woord as 'n werkwoord te beskou en gevolglik te vokaliseer as הַבְּיָכָא en die vers te vertaal met "May he cause to ... flow".

Wanke (1966:17) vat die situasie goed saam wanneer hy opmerk: "Die Bedeutung dieses Wortes ist unklar und eine Übersetzung daher nicht möglich"¹⁸. Ek wil hierby aansluit, maar tog opmerk dat dit lyk of 7a se tweede hemistige antities tot die eerste staan in die sin dat die eerste oor droogte handel en die tweede oor 'n fontein. Deur die werkwoordstam שָׁרַת, wat in 4b met die voëltjie as subjek gebruik is, weer hier te gebruik met "hulle" as subjek, word 'n verband gelê tussen die voëltjie se soeke na 'n nessie en "hulle" wie se droogte in 'n fontein verander het. Hier moet waarskynlik teen 'n letterlike interpretasie en vir 'n

16 Johnson (1967:104) baseer dié vertaling op 'n Arabiese woord

17 Anderson (1981:604) spreek hom egter uit teen so 'n interpretasie omdat dit onseker is of die ware balsem ooit in Palestina sou gegroei het aangesien dit inheems aan Suid-Arabie is. Kirkpatrick (1903:507) daarenteen, motiveer die standpunt soos volg: "Balsam-trees are said to love dry situations, ... The vale of Baca was some waterless and barren valley through which pilgrims passed on their way to Jerusalem ...".

18 Valeton (1913:71) merk ook op: "Wat de dichter oorspronkelijk op het oog heeft gehad, weet ik niet".

metaforiese (vgl. König, 1927:304) een gekies word. So 'n keuse doen afstand van die interpretasie dat hier van 'n pelgrimstog na Jerusalem toe gepraat word. Laasgenoemde interpretasie berus op 'n hipoteties gerekonstrueerde *Sitz in Leben* wat nie werklik steun vind in die psalm nie. Die metafoor van die droogte en die fontein word gebruik om die sentrale gedagte van die psalm, naamlik die smagting na die teenwoordigheid van Jahwe nog verder te voer.

♦ Die kontinuering van die *water*-metafoor – 7b

7b word, vanweë die emfatiese partikel ׀, nou aan die voorafgaande 7a gekoppel. Dit lyk of 7b inhoudelik ook by 7a se tweede hemistige aansluit omdat die *water*-metafoor gekontinueer word. 7b skep egter ook tekstkritiese en verstaansprobleme. Kraus (1966:582) sê hiervan: "Der Text ist fraglos verderbt"¹⁹. Die verskillende interpretasies kan soos volg opgesom word:

- * מוֹרָה word deur die LXX met תּוֹרָה ("wet") verbind en die stige word dan vertaal met "die wetgewer sal seëninge gee" (vgl. Kirkpatrick, 1903:507).
- * Die meeste eksegete vertaal מוֹרָה egter tereg soos in Joël 2:32 met "vroëë reën". Die hele konteks pleit vir dié vertaling.

Hiermee is die probleme egter nog nie opgelos nie en tree die probleem van die betekenis van בְּרָכוֹת na vore. Die eerste moontlikheid is om die woord as בְּרָכוֹת ("seëninge") te vokaliseer en die stige dan te vertaal met "die vroëë reën bedek (dit) met seëninge"²⁰. Die "dit" sou hier verwys na die "Baka-dal" van 7a. Die moontlikheid bevredig egter nie almal nie, omdat "seëninge" te "geestelik" sou wees en nie goed by "vroëë reën" sou inpas nie. Om dié rede word בְּרָכוֹת as בְּרָכוֹת op grond van veral die Arabies as ("poele/plasse") gevokaliseer en word die hele stige dus vertaal met "die vroëë reën oordek dit met (water) poele"²¹. Die laaste twee standpunte hoef mekaar egter nie uit te sluit nie en kan as 'n woordspel gesien word omdat reën as die seën by uitnemendheid verstaan word. Een van die kenmerke van poësie, en dus ook van die psalms, is egter dat dit meerduidig is en dat 'n woord somtyds op dubbelsinnige wyse gebruik word.

¹⁹ BHS, *ad loc*, sê dat die vers korrup is

²⁰ Voorstanders van dié standpunt is onder andere König (1927:303); Buitenvoors (1938:774); Kissane (1954:67); Kraus (1966:561), Wanke (1966:16); Deissler (1979:325), Tate (1990:354).

²¹ Voorstanders van dié standpunt is onder andere Oesterley (1939:379-380); Johnson (1967:104); Scroggie (1978:203); Anderson (1981:604). Driver (1943:16) kies ook vir בְּרָכוֹת, maar hy rekonstrueer die hele stige om soos volg te lees: טַעֲמִים יִרְוֶה יְהוָה יְהוָה יִבְרַכְכוֹת ("yea, Yahweh will make the stragglers to drink deeply of pools").

♦ Aansluiting tussen 7 en 8

8 sluit ook nou by die voorafgaande 7a/7b aan: Die derdepersoon meervoud werkwoordsvorm **יִלְכוּ** ("hulle sal gaan")²² sluit goed by die meervoudsvorm van 7a aan. Verder het ons hier, soos in 7a, 'n werkwoord waarin beweging uitgedruk word (**עָבַר**, "trek"). 8 sluit inhoudelik ook by die voorafgaande aan in dié sin dat dit nog steeds om 'n beskrywing van die "gelukkige mense" (vgl. 5 en 6) gaan – diegene wat die voorreg het om die teenwoordigheid van die Here te beleef en sy seën te mag ontvang. Al die argumente dui daarop dat 5-8 'n stufe uitmaak.

♦ 'n Nuwe strofe – 9

Met 9 begin daar 'n nuwe strofe wat deur die geykte uitdrukking **יְהוָה אֱלֹהִים** ingelei word. Die werkwoord wat in 8 in die meervoud voorkom (**יִלְכוּ** "hulle gaan"), word in 9 onderbreek deurdat die digter weer eens in die eerste persoon aan die woord kom. Jahwe word dringend by wyse van kohortatiewe imperatiewe (**שְׁמַעָה**, "hoor tog"; **הִאֲזִינָה**, "luister tog") versoek om ag te gee op die bidder.

♦ Interpretasieprobleme met **מִגְּבֹרַת רֵאָה אֱלֹהִים**

Die eerste hemistige van 10 (**מִגְּבֹרַת רֵאָה אֱלֹהִים**) skep eweneens interpretasieprobleme:

- * Hierdie hemistige sou vertaal kon word met "O God, sien om na ons skild" (vgl. byvoorbeeld Kirkpatrick, 1903:508; Briggs & Briggs, 1925:228; König, 1927:307-308; Schmidt, 1934:159; Oesterley, 1939:379; Wanke, 1966:16-17; Scroggie, 1978:203; Anderson, 1981:606; Goulder, 1982:46; Tate, 1990:354). "Ons skild" (**מִגְּבֹרַת**) verwys dan veral op grond van die tweede deel van die vers, wat in 'n chiastiese relasie (vgl. Johnson, 1967: 105) tot die eerste deel sou staan, na die koning²³ (**מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל**, "u gesalfde").

22 Die konteks laat 'n mens geen ander keuse nie as om **יִלְכוּ** te verander na **יִרְאוּ** ("hulle sal aanskou").

23 Diegene wat die psalm voor-eksilies dateer, meen dat hier na die koning verwys word. Vir verdere motivering dat die uitdrukking "ons skild" na die koning verwys, word Psalm 47:10 en 89:10 as bewysplase aangegee (vgl. byvoorbeeld Kraus 1966:586). In die na-eksiliese tyd sou die woord "u gesalfde" egter na die priester verwys

- * "Ons skild" word egter ook soms as 'n vokatief²⁴ gesien wat tot Jahwe gerig word (vgl. byvoorbeeld Kittel, 1922:280; Herkenne, 1936:285; Kalt, 1937: 312; Buttenwieser, 1938:775; Van der Ploeg, 1974:71) en die vertaling lui dan soos volg, "O God, ons skild, sien om ... na u gesalfde". Sommige van diegene wat vir laasgenoemde alternatief kies, meen dat "gesalfde" in die tweede deel van die vers nie na die koning (of die priester) nie, maar wel na die volk as geheel (vgl. byvoorbeeld Kittel, 1922:280) of na die digter self verwys (vgl. Ridderbos, 1958:342).

Dit is baie moeilik om 'n keuse tussen die twee alternatiewe te maak. Indien daar egter aanvaar word dat 10 'n sinonieme parallelisme is en daar sekerheid daaroor is dat מְשִׁיחֶךָ ("u gesalfde") na die koning verwys, dan kan מְשִׁיחֶךָ ("u skild") natuurlik na niks anders as die koning verwys nie en moet daar vir die eerste alternatief gekies word. Uit bogenoemde uiteensetting het dit egter geblyk dat daar nie sekerheid daaroor bestaan of "u gesalfde" wel na die koning verwys nie. In die lig van laasgenoemde, asook die feit dat die woord מְשִׁיחֶךָ ("skild") in 12 beslis na Jahwe verwys, word hier gekies vir die tweede alternatief, naamlik dat "u skild" in 10 ook na Jahwe verwys. Dié keuse word verder versterk wanneer na die verhouding van 10 met die voorafgaande 9 gekyk word: Soos 9, is 10 ook 'n gebed wat tot Jahwe gerig word. 9 en 10 staan dus sintakties in 'n noue relasie tot mekaar. In die lig van al die argumente lyk dit dus asof die uitdrukking "u gesalfde" na die digter self verwys en dat 10 net soos 9 'n beroep op Jahwe doen om te antwoord op die gebed van die digter.

♦ 'n Skarniervers – vers 10

10 is in 'n sekere sin 'n skarniervers. Dit sluit, soos hierbo aangetoon, nou by die voorafgaande 9 aan, maar dit sluit tog ook vanweë die tweedepersoon suffikse nou by die daaropvolgende 11 aan ("U gesalfde", 10; "U voorhowe", 11). 9 en 10 is dus ook nie 'n *Fremdkörper* op hierdie plek in die psalm soos wat soms beweerd word nie. Daar kan verder daarop gewys word dat 10 deur 'n opvallende woordopname met 8 verbind word (die werkwoordstam רָאָה, "sien", kom by albei stigtes voor). In die eerste geval is Jahwe die objek van die werkwoord "sien" en in die tweede geval word Jahwe gesmeek om die bidder raak te sien. Deur die woord "skild" wat in 12 van Jahwe gebruik word, in 10 te gebruik word ook 'n doelbewuste band met die daaropvolgende verse geskep.

²⁴ Duhm (1899:214) is egter van mening dat "ons skild" hier nie 'n vokatief kan wees nie. As dit 'n vokatief was, sê Duhm, sou dit ná "God" in die sinskonstruksie gestaan het. Om die rede kies Duhm dus vir die eerste alternatief.

♦ **Sinoniemgebruik in die beskrywing van die huis van die Here – 11**

Wanke (1966:16-17; vgl. ook Briggs & Briggs, 1925:228) merk tereg op dat die כִּי by 11a 'n emfatiese funksie het en dat dit met "ja" vertaal moet word. Verder is dit vanselfsprekend dat 11a en 11b nou aan mekaar verbind is. By albei stiges gaan dit om die bevestiging van die voorafgaande, naamlik dat om te verkeer in die teenwoordigheid – by name in die tempel – van Jahwe vir die digter die allerbelangrikste saak is. Die noue verbintenis tussen 11a en 11b kom tot uiting in die gebruik van sinonieme om die huis van die Here mee te beskryf ("u voorhawe", 11a; "huis", 11), deur die voorkoms van die voorsetsel כִּי ("in") en die vergelykingspartikel מִן in albei stiges. Deur opvallende woordopnames word daar ook 'n doelbewuste band tussen dié stiges en die res van die psalm bewerkstellig: deur הַצְּרָרָה ("u voorhawe") te gebruik, word 'n doelbewuste band met 3 ("voorhawe van die Here") bewerkstellig; so ook bewerk die gebruik van die woord בַּיִת ("huis") 'n verbintenis met sowel 5 as 4. Die woord טוֹב ("goed") – in die sin dat dit goed is om in die huis van die Here te wees – in 11a bewerk 'n verbintenis met 12b waar daar gesê word dat Jahwe die "goeie" nie sal terughou van die opregtes nie.

♦ **Die interpretasie van בְּחַרְתִּי**

Hoewel die betekenis van 11a en 11b redelik duidelik is en die noue verbintenis van die twee stiges ook voor die hand liggend is, is daar tog ook 'n interpretasieprobleem in 11a. Hierdie probleem het veral met die interpretasie van בְּחַרְתִּי te doen. Dié woord besorg eksegete hoofbrekens en talle moontlike oplossings is al aan die hand gedoen²⁵. Van die belangrikste voorstelle sluit die volgende in:

- * Die woord word as werkwoord, בְּחַרְתִּי, gelees en saam met 11b geneem sodat die vertaling daarvan lui, "Ek verkies die drumpel ... meer as ..." (vgl. byvoorbeeld Ridderbos, 1958:337). 11a word dan vertaal as "Een dag in u voorhawe is beter as 'n duisend [ander]" (vgl. byvoorbeeld Briggs & Briggs, 1925:228; König, 1927:306; Kalt, 1937:310; Kissane, 1954:67; Van der Ploeg, 1974:72; Scroggie, 1978:203; Tate, 1990:355); of "... 'n duisend [elders]" (Buttenwieser, 1938:775).
- * Goulder (1982:46-48) lees dit ook as 'n werkwoord, maar neem dit wel saam met 11a. Beïnvloed deur sy kultiese interpretasie van die psalm interpreteer hy טוֹב יוֹם as "'n feesdag". Hy sê verder dat met אֶלֶף ("duisend/e") eintlik bedoel word duisende "sikkels goud" omdat שִׁקְלִים is frequently omit-

25 Vir 'n samevatting van al die pogings, kyk Booij (1986:117-121)

ted with numerals in Hebrew". Sy vertaling lui dan ongeveer soos volg: "Ek verkies 'n feesdag in u voorhowe meer as 'n duisend sikkels".

- * Die woord word as בְּחֵרְרִי ("in my huis") gelees en die hele 11a word dan vertaal as "Ja, 'n dag in u voorhowe is beter as 'n duisend in my eie huis" (vgl. Gunkel, 1986:371-372; Kraus, 1966:582; Wanke, 1966:17; BHS; Baumann, 1950:136; Oesterley, 1939:379). 'n Variasie hiervan is om die woord as 'n meervoud, בְּחֵרְרָי ("in my kamers", vgl. byvoorbeeld Kittel, 1922:279; Schmidt, 1934:159) te lees²⁶.
- * Nog 'n moontlikheid is om dit as בְּחֵרִיץ ("daarbuite") te lees en 11a te vertaal met "Ja/want 'n dag in u voorhowe is beter as 'n duisend daarbuite" (vgl. Duhm, 1899:213; Valeton, 1913:71).
- * Dahood (1986:278, 282, 283) gebruik soos gewoonlik 'n Ugaritiese parallel om die probleem op te los en sy vertaling van 11a lui soos volg: "How much better is one day in your court than a thousand in the cemetery".
- * Booij (1986:117-121) sê dat die meeste pogings om die woord בְּחֵרְרָי te verstaan van die veronderstelling uitgaan dat die כּ 'n voorsetsel aandui. Hy het egter 'n totaal ander opvatting: aangesien die tweede hemistige die teenpool van die eerste is, het daar volgens Booij 'n צּ by בְּחֵרְרָי uitgeval sodat dit eintlik moet lees בְּחֵרְרָי ("my voorhowe"). Sy vertaling lui gevolglik: "Een dag in u voorhowe is beter as 'n duisend in my voorhowe". Die interpretasie van Booij gaan van die veronderstelling uit dat 'n koning hier aan die woord is²⁷.
- * Robinson (1974:380) lees die woord as בְּחֵרְרָי en vertaal die hemistige met "a thousand days of my youth" veral aangesien dit volgens hom 'n goeie parallel uitmaak met die tweede hemistige van die volgende reël (11b). Robinson (1974:380) vertaal die hele 11 dus soos volg: "For a day in your courts is better than a thousand days of my youth".

26 Driver (1943:16) vertaal ook met "more than a thousand (years) in my quarters", maar hy lees die woord as בְּחֵרְרָי. Hy baseer sy standpunt op Siriëse en Arabiese parallele en 'n vermeende Hebreuse woord חֵרְרָה "denoting a man's quarters, his home or his home-town". Grollenberg (1959:311-312) lees die woord as בְּחֵרְרָי. Hy lei dit af van 'n woord חֵרְרָה wat in na-Bybelse Hebreus die betekenis van 'vryheid' sou gehad het. "During the Persian period ... it may have denoted the status ... of the חֵרְרָה, free man and his domain or estate ... Our psalmist, then, ... preferred a day in the courts of his God to a thousand in his own estate ..."

27 Vergelyk die bespreking oor die aangelcentheid by 10.

Johnson (1967:105) sê tereg van hierdie vers: "... no completely convincing solution of the problem has been offered". Tog moet daar een of ander keuse gemaak word. Hoewel daar, soos hierbo aangetoon, talle vindingryke voorstelle gemaak word, bly die eerste moontlikheid waar die MT onveranderd gelaat word steeds die sinvolste en kies ek dan ook om 11a en 11b soos volg te vertaal: "Ja, 'n dag in u voorhowe is beter as 'n duisend; ek sou eerder verkies om op die drumpel van die huis van my God te staan as om te woon in die tente van goddeloosheid". Hierdeur loop 11a enjambies oor in 11b.

Aangesien die digter vanaf 9-11b in die eerstepersoon aan die woord is en op grond van al die argumente wat hierbo aangevoer is, kan 9-11b as 'n strofe beskou word.

♦ Die sentraliteit van die godsnaam – 12

Die כִּי van 12a moet emfaties opgeneem word sodat 12a en 12b, wat nou met mekaar verbind is, as 'n bevestiging van die voorafgaande gesien word. Teenoor die vorige twee stiges (11a en 11b) waar die digter in die eerstepersoon aan die woord is en Jahwe in die tweedepersoon aangespreek word, is Jahwe in 12a en 12b die subjek en word daar van Hom in die derdepersoon gepraat. 12a het 'n interessante struktuur wat as 'n B1 B2 c b1 b2-struktuur voorgestel kan word. Die godsnaam יהוה אלהים staan as element c sentraal in die sinskonstruksie. Hierdeur word sterk klem op Hom geplaas. Weerskante van element c word Jahwe by wyse van twee woordpare beskryf: enersyds deur twee metafore (B1, שֶׁשֶׁשׁ, "son" en B2, מְגִן, "skild")²⁸, en andersyds deur twee gawes wat Jahwe gee (הַחַן וְהַרְחָמֶיךָ, "genade en eer", b1 en b2). Die stige wil eintlik maar net een ding sê, naamlik dat Jahwe almagtig is en dat 'n mens by Hom veilig is. Die werkwoord "gee" (יָתַן) in 12b sou as 'n *double-duty*-werkwoord beskryf kon word omdat dit sowel na agter, 12a, ("Jahwe gee genade en eer") as na vore, 12b ("Jahwe gee en Hy weerhou nie die goeie nie") funksioneer. Dié funksie van die werkwoord "gee" bewerk 'n baie nou band tussen 12a en 12b. 12b moet dus

28 "Son" (שֶׁשֶׁשׁ) en "skild" (מְגִן) moet hier waarskynlik gesien word as twee koningsattribute van Jahwe (vgl. 4c waar daar van Jahwe as "my koning" gepraat word) waardeur sy almag beklemtoon word. Omdat dit die enigste plek in die Ou Testament is waar daar van Jahwe gesê word dat hy 'n "Son" is en vanweë die sonaanbidding by ander Nabye Oosterse godsdienste is daar sommige eksegete (vgl. byvoorbeeld Van der Ploeg, 1974:72) wat daarvan wegskram om שֶׁשֶׁשׁ met "son" te vertaal en eerder daaraan dink om dit met 'n woord wat ekwivalent aan "skild" sou wees te vertaal. Valeton (1913:75) merk egter tereg op dat daar geen grondige argument teen die vertaling "son" ingebring kan word nie. Hy merk verder op: "Deze woorden zeggen zooveel. God verlicht en beschermt, bij hem is men veilig; ..."

gesien word as 'n nadere kwalifikasie van 12a en gryp ook terug na 12a. Deur die woord טוב ("goed") wat reeds in 11a voorgekom het weer hier te gebruik, word 'n noue band met die voorafgaande dele van die psalm bewerkstellig. Dit geld ook van die werkwoordstam הלך ("die wat wandel") wat sowel in 12b as in 8 voorkom. In laasgenoemde vers word die werkwoord gebruik van dié wat "van krag tot krag gaan", terwyl dit hier voorkom in die betekenis van diegene wat "vroom wandel". Albei gevalle impliseer om in die regte verhouding tot die Here te staan.

♦ 'n Afsluiting – 13

13 sluit af met die geykte יהרהר צבאות. Hierdeur word 'n *inclusio* bewerk aangesien die psalm in 2 deur dieselfde uitdrukking ingelei word. 13 funksioneer eerder as 'n afsluiting vir die hele psalm as wat dit met die direkvoorafgaande koppel. Anders as by die direkvoorafgaande stiges (12a en 12b) word daar nie oor Jahwe in die derdepersoon gepraat nie, maar word hier in 13 met Hom in die tweedepersoon (אָדָּי, "op U") gepraat. Deur die uitdrukking אֲשֶׁר־אָדָּם ("gelukkig is die mens") weer te gebruik (vgl. 6) word 'n hegte band met die res van die psalm bewerk. Die vertrouwe op die almagtige Here word hier as die hoogtepunt van geluk geteken.

3. Samevatting

Hoewel Psalm 84 talle interpretasieprobleme bied, kan daar tog aan die hand van die analise van die psalm 'n aantal samevattende opmerkings gemaak word:

Naas die opskrif kan die psalm in 'n paar strofes, naamlik 2-3, 4abc, 5-8, 9-11c, 12ab en 13 verdeel word. Hierdie strofes staan nie geïsoleerd van mekaar nie, maar is soos die analise aangetoon het, op talle maniere met mekaar verbind. Hoewel die analise dus geen simmetriese of reëlmatige opbou uitgewys het nie, het die samehang van die psalm duidelik na vore getree. Ten spyte van talle tekskritiese en ander interpretasieprobleme help 'n noukeurige lees van die psalm 'n mens tog om verantwoordelike keuses te maak en om tot 'n sinvolle interpretasie te kom.

In 2-3 word die hunkering van die bidder na die huis van die Here, maar eintlik na die teenwoordigheid van die Here self, op treffende wyse geteken. In die tweede strofe (4abc) word dié tema voortgesit. Deur die voëltjies wat by die tempel nesmaak as 'n parallel te gebruik, word die hunkering van die digter na die huis van die Here nog meer onderstreep. Die derde strofe (5-8) sê basies dat om in die Here se teenwoordigheid te wees, om Hom te "sien", die hoogtepunt van vreugde en geluk is. Dit is soos om deur 'n droë dal te trek om uiteindelik by 'n fontein uit te kom. In die volgende strofe (9-11) is daar veral twee elemente

teenwoordig: Eerstens word daar 'n appél op Jahwe gemaak dat Hy die bidder se gebed en versugting moet aanhoor en dit moet laat realiseer. Tweedens word die sentrale tema van die psalm weer hervat, naamlik dat om in die Here se teenwoordigheid te mag verkeer die heel belangrikste saak vir die bidder is. Die volgende strofe (12) is 'n bevestiging van die voorafgaande: Jahwe kan dit alles doen. Hy is die Een by wie 'n mens veilig is, want Hy is die Almagtige. Hy weerhou niks vir dié wat vroom is nie. Die laaste strofe (13) voer die psalm na sy afsluiting en hoogtepunt toe: Jahwe word weer eens aangedui as die almagtige. Die mens wat op Hom vertrou, word as "welgeluksalig" beskryf.

Ten spyte van talle pogings om die historiese en kultiese konteks van die psalm te rekonstrueer, bied dit werklik geen konkrete gegewens daartoe nie. Die psalm sou net so goed in 'n voor-eksiliese as na-eksiliese konteks kon pas. Hoewel daar himniese elemente in die psalm te bespeur is, pas dit nie by een van die Gunkeliaanse *Gattungs*-kategorieë in nie. Deur die psalm as 'n Sionspsalm te beskryf, word eerder 'n uitspraak oor die *Sitz* daarvan as 'n *Gattungs*-aanduiding gemaak. Alles in ag genome, is die hoof funksie van Psalm 84 om die verlange van die digter na die tempel en die teenwoordigheid van die Here uit te druk. Hierdeur word al die klem op die almag van Jahwe geplaas en word die vertrou in Hom as die hoogste geluk aangedui.

Bibliografie

- ALDEN, R.L. 1976. Chiasmic Psalms (II): A Study in the Mechanics of Semitic Poetry in Psalms 51-100. *Journal of the Evangelical Theological Society*, 19(3): 191-200.
- ANDERSON, A.A. 1981. Psalms (73-150) Grand Rapids: Eerdmans. (The New Century Bible Commentary.)
- BAUMANN, E. 1950. Struktur-Untersuchungen im Psalter II. *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft*, 62: 115-151.
- BOOIJ, T. 1986. Royal Words in Psalm LXXXIV 11. *Vetus Testamentum*, 36: 117-120.
- BRIGGS, C.A. & Briggs, E.G. 1925. The Book of Psalms II. Edinburgh: T. & T. Clark. (ICC.)
- BUSS, M.J. 1963. The Psalms of Asaph and Korah. *Journal of Biblical Literature*, 63: 382-392.
- BUTTENWIESER, M. 1938. The Psalms. Chicago/Illinois: University of Chicago Press.
- DAHOOD, M. 1986. Psalms II. New York: Doubleday. (AB.)
- DAY, J. 1990. Psalms. Sheffield: JSOT.
- DEISSLER, A. 1979. Die Psalmen. 2. Aufl. Düsseldorf: Patmos.
- DRIVER, G.R. 1943. Notes on the Psalms II 73-150. *Journal of Theological Studies*, XLIV: 12-23.
- DUHM, B. 1899. Die Psalmen. Freiburg i B/Leipzig/Tübingen: Mohr (KHCAT XIV).
- GOULDER, M.D. 1982. The Psalms of the Sons of Korah. Sheffield: JSOT Press. (JSOT SS 20.)
- GROLLENBERG, L. 1959. Post-biblical קררה in Ps. lxxxiv 11? *Vetus Testamentum*, 9: 311-313.
- GLUNKEL, H. 1986. Die Psalmen. 6. Aufl. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

- GUNKEL, H & BEGRICH, J. 1933. Einleitung in die Psalmen. Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht (HAT II.)
- HERKENNE, H. 1936. Das Buch der Psalmen. Bonn : Peter Hanstein (Die Heilige Schrift des Alten Testaments V/2.)
- HELBERG, J.L. 1981. Loof die Here. Die Psalms in Ou- en Nuwe-Testamentiese lig. Pretoria : N.G. Kerkboekhandel.
- HELBERG, J.L. 1993. My lewe is 'n lig. Dagboek uit die Psalms. Wellington : Bybelkor.
- JOHNSON, A.R. 1967. Sacral Kingship in Ancient Israel. 2nd ed. Cardiff : University of Wales Press.
- KALT, E. 1937. Die Psalmen. 2. Aufl. Freiburg i B. : Herder. (Herders Bibelkommentar VI.)
- KIRKPATRICK, A.F. 1903. The Book of Psalms. Cambridge : Cambridge University Press.
- KISSANE, E.J. 1954. The Book of Psalms. Dublin : Browne & Nolan.
- KITTEL, R. 1922. Die Psalmen. 3. und 4. Aufl. Leipzig/Erlangen : Deichertsche Verlagsbuchhandlung. (KAT III.)
- KÖNIG, E. 1927. Die Psalmen. Gütersloh : Bertelsman.
- KRAUS, H.-J. 1966. Psalmen 2. Teilband. 3., unveränd. Aufl. Neukirchen : Neukirchener Verlag (BKAT XV/2.)
- MOWINCKEL, S. 1962. The Psalms in Israel's Worship I. Trsl. by Ap-Thomas, D.R. Oxford : Basil Blackwell.
- OESTERLEY, W.O.E. 1939. The Psalms. London : SPCK.
- RIDDERBOS, J. 1958. De Psalmen II. Kampen : Kok. (Commentaar op het Oude Testament.)
- ROBINSON, A. 1974. Three Suggested Interpretations in Ps lxxxiv. *Vetus Testamentum*, 24:378-381.
- SCHMIDT, H. 1934. Die Psalmen. Tübingen : Mohr. (HAT 15.)
- SCROGGIE, W.G. 1978. The Psalms. London/Glasgow : Pickering & Inglis.
- SNAITH, N.H. 1952. Selah. *Vetus Testamentum*, 2:43-56.
- SPERLING, U. 1991. Das theophanische Jahwe-Überlegenheitslied. Forschungsbericht und gattungskritische Untersuchung der sogenannten Zionlieder. Frankfurt am Main : Peter Lang. (Europäische Hochschulschriften XXIII/426.)
- TATE, M.E. 1990. Psalms 51-100. Dallas, Texas : Word Books. (Word Biblical Commentary 20.)
- VALETON, J.J.P. 1913. De Psalmen II. Nijmegen : Ten Hoet.
- VAN DER PLOEG, J.P.M. 1974. Psalmen II. Roermond : Romen. (De Boeken van het Oude Testament VIIb.)
- WANKE, G. 1966. Die Zionstheologie der Korachiten. Berlin : Topelman. (BZAW 97.)
- ZOBEL, H.-J. 1989. צִבְאוֹרַי. (In Botterweck, G. J., Ringgren, H. & Fabry, H.-J. (Hrsg.), Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament VI/8-10, Stuttgart : Kohlhammer p. 876-892.)

